

Rapportage beheer en telling damherten

Beheerseizoen 2022-2023

Colofon

Refereren als

FBE Noord-Holland (2023). Rapportage beheer en telling damherten: seizoen 2022-2023. Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland. Haarlem.

Auteur

Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland

Postadres

Spaarne 17
2011 CD Haarlem

T 023 - 21 00 223

E info@fbenoordholland.nl

I www.fbenoordholland.nl

Eindredactie Stichting Faunabeheereenheid

Noord-Holland

Fotografen/afbeeldingen

P 17: Mark van Til

P 18: Anke van der Meer

Shutterstock

Vormgeving

Sightdraft, Zwaag

Inhoudsopgave

1. Inleiding	1
1.1. Faunabeheerplan damherten	1
1.2. Provinciale opdrachten ter voorkoming van onnodig lijden	2
1.3. Gehanteerde begrippen en definities	3
1.4. Gegevensbronnen	3
2. De populatie en het plangebied	5
2.1. De populatie.....	5
2.2. Het plangebied	5
2.3. Uitvoering van het beheer	7
3. Resultaten beheerjaar 2022-2023	8
3.1. Uitvoering beheerseizoen 2022-2023	8
3.2. Resultaten uitvoering beheer	8
3.3. Jaarrond optreden in de bufferzone en nulstandsgebied	10
4. Populatieontwikkeling	13
4.1. De telmethode	13
4.2. Resultaten	15
4.3. Tendens populatieontwikkeling.....	16
4.4. Effect op de wettelijke belangen	19

5. Aanbevelingen beheerseizoen 2023-2024	23
5.1. Modelberekening	23
5.2. Advies	24
6. Conclusies	27
7. Bijlagen	29
1. totale reductie van damherten op grond van de ontheffingen binnen en buiten het leefgebied en valwild en opdracht ter voorkoming van onnodig lijden	29

1. Inleiding

1.1. Faunabeheerplan damherten

In de regio tussen IJmuiden in het noorden en Den Haag in het zuiden komen damherten voor – veel damherten. De kern van de verspreiding ligt in de duingebieden van het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid: het Nationaal Park Zuid-Kennemerland (NPZK) en de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD). Ze komen voor van Noord-Holland tot ver in Zuid-Holland. De populatie in de regio heeft zich ontwikkeld van enkele uitgezette en ontsnapte dieren in de '50 jaren, tot een piek van meer dan 5.500 dieren¹ in 2016. Het aantal damherten in Zuid-Kennemerland was (en is nog altijd) dermate groot geworden dat er sprake is van ernstige schade aan flora en (andere) fauna en daardoor bedreigend voor de Natura2000 instandhoudingsdoelstellingen. Doordat de herten ook regelmatig de duingebieden verlaten, zorgen ze ook voor schade in het verkeer, aan landbouwgewassen (hoofdzakelijk bollenvelden) en voor overlast en schade aan particuliere eigendommen. Om die schade terug te dringen wordt faunabeheer uitgevoerd om de populatie weer in balans te brengen met wat de regio kan dragen. Dit beheer wordt uitgevoerd zoals beschreven in het Faunabeheerplan Damherten 2020-2026 (te vinden op de websites van de Faunabeheereenheden van Noord- en Zuid-Holland). Het populatiebeheer is onderdeel van een in het

beheerplan beschreven samenhangend pakket aan maatregelen om de schade aan flora en fauna, het verkeer en landbouwgewassen terug te brengen tot een aanvaardbaar niveau en daarbij tegelijkertijd het duurzaam voortbestaan van de populatie te garanderen.

Het doel van het populatiebeheer is om de populatie damherten tijdens de looptijd van het huidige faunabeheerplan terug te brengen naar 800 tot 1000 getelde damherten, waarvan 600-800 in het leefgebied AWD-BN en circa 200 in het NPZK. Buiten het leefgebied wordt een nulstand nagestreefd. In de leefgebieden Coepelduynen en Meijendel-Berkheide leeft (nog) geen populatie damherten. Daarom is nog geen doelstand geformuleerd voor deze gebieden. (zie hoofdstuk 2 voor de gebiedsaanduidingen).

Op basis van het Faunabeheerplan is in Noord-Holland een ontheffing afgegeven op grond waarvan populatiebeheer is toegestaan tussen 1 november en 31 maart. In Zuid-Holland is 1 september aangehouden als startdatum. In de bufferzones en de nulstandsgebieden wordt op grond van een andere ontheffing jaarrond opgetreden bij dreigende schade.

¹ Aantal o.b.v. tellingen. Mogelijk ligt het werkelijk aantal 2x zo hoog.

Voortgangsrapportage

Na afloop van ieder beheerjaar wordt de voortgang van het beheer gerapporteerd en geëvalueerd. Daarbij wordt gekeken naar resultaten van het uitgevoerde afschot, het aantal door andere oorzaken omgekomen damherten (het zogenaamde valwild), waaronder het aantal aanrijdingen met damherten, de stand van zaken ten aanzien van de flora en fauna en de getaxeerde landbouwschade en uiteraard de populatieontwikkeling aan de hand van de jaarlijkse tellingen. Dit rapport bevat de gedetailleerde gegevens van het beheerseizoen 2022 – 2023. Verder wordt ingegaan op de trends vanaf de start van het beheer in 2016 zowel wat betreft het beheer, het valwild en de populatieontwikkeling.

1.2. Provinciale opdrachten ter voorkoming van onnodig lijden

Ter voorkoming van onnodig lijden van damherten geldt in Noord- en Zuid-Holland een provinciale opdracht om zieke en gewonde damherten (en reeën) te doden. Deze dieren worden gevat onder de noemer 'valwild'. Dit wordt in hoofdstuk 4 verder toegelicht.

In Noord-Holland is een opdracht van kracht (Wnb besluit 15, 2019) die het mogelijk maakt om in de gehele provincie, inclusief de bebouwde kom en terreinen die niet voldoen aan de vereisten van een jachtveld, zieke en gewonde damherten (*Dama dama*) en reeën (*Capreolus*

capreolus) te doden ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren.

In Zuid-Holland is een aanwijzing van kracht op grond van de (voormalige) Flora- en faunawet, die overgangsrechtelijk geldt als 'opdracht'. Deze aanwijzing maakt het mogelijk om in de gehele provincie gedurende het gehele jaar zieke en gewonde damherten en damherten die een acuut gevaar vormen voor de verkeersveiligheid te doden, ook in de bebouwde kom en in velden die niet voldoen aan de jachtveldvereisten (PZH-2010-178900422/ PZH-2011-299830429/ PZH-2011-301880843).

De reikwijdte van beide provinciale opdrachten (voorheen aanwijzingen) is dus verschillend. In Noord-Holland kunnen alleen zieke en gewonde dieren uit hun lijden worden verlost. Herten die een direct gevaar vormen worden hier geschoten op basis van de ontheffing 'buiten leefgebied'. In Zuid-Holland kunnen ook herten die een direct gevaar vormen geschoten worden onder dit besluit. De noodzaak van het afschot (valwild of uitvoeringbeheer) wordt altijd geregistreerd. In hoofdstuk 3 wordt gerapporteerd over het afschot ter voorkoming van onnodig lijden en over dieren die al waren overleden aan hun verwondingen.

1.3. Gehanteerde begrippen en definities

Hert:	mannelijk damhert van 2 jaar of ouder
Hinde:	vrouwelijk damhert van 2 jaar of ouder
Spitser:	mannelijk damhert van 1 jaar oud (in 2e levensjaar)
Smaldier:	vrouwelijk damhert van 1 jaar oud (in 2e levensjaar)
	Kalf damhert in zijn/haar eerste levensjaar (kalf wordt geboren in mei/juni)
Onbekend:	damhert niet ingedeeld in een geslachts-levensfase (soms is een van beide wel bekend)
	Beheer onder beheer wordt in dit rapport verstaan: Het planmatig en gecoördineerd beheer van damherten door middel van afschot ter voorkoming van onevenredige schade aan maatschappelijke belangen op basis van het faunabeheerplan. Dit wordt ook wel aangeduid als ' <u>actief beheer</u> ' als onderscheid van het 'reactief beheer' (het uit het lijden verlossen van damherten).
Valwild:	alle damherten die door andere redenen dan het planmatig beheer zijn overleden. Daaronder vallen zowel damherten die zijn gestorven of uit hun lijden zijn verlost als gevolg van een aanrijding, of andere oorzaken als damherten die dood zijn gevonden en wellicht een natuurlijke dood zijn gestorven.

Beheerjaar: Het beheerjaar loopt van 1 april tot en met 31 maart; de periode tussen de jaarlijkse tellingen.

1.4. Gegevensbronnen

Elk geschoten damhert en valwild wordt met precieze aanduiding van de locatie ingevoerd in digitale registratiesystemen. In Noord-Holland is dat tot 31 december 2022 het Fauna Registratiesysteem (FRS), daarna is FaunaSpot in gebruik genomen voor registratie van geschoten dieren. Valwild is genoteerd in het Boa² Registratiesysteem (BRS). In Zuid-Holland zijn de dieren geregistreerd in DORA. Damherten die een natuurlijke dood zijn gestorven blijken niet altijd te worden geregistreerd. Wat in deze rapportage is gerapporteerd als valwild betreffen dus voornamelijk dieren die door een onnatuurlijke oorzaak zijn gestorven. Op basis van de in de datasets aangegeven coördinaten zijn via een Geografisch InformatieSysteem (GIS) selecties gemaakt voor de in het beheerplan onderscheiden deelgebieden.

Eind maart/begin april vinden elk jaar de tellingen plaats van het aantal damherten. In Zuid-Holland worden de telgegevens ook ingevoerd in DORA. In Noord-Holland is dit jaar gebruik gemaakt van spreadsheets.

Elk jaar vinden controles plaats van de dataset. Soms worden daarbij foutjes ontdekt in voorgaand jaren, die dan worden gecorrigeerd. Het

² Boa = Buitengewoon opsporingsambtenaar.

kan daardoor voorkomen dat getallen hele kleine afwijkingen hebben ten opzichte van eerdere rapportages. Grote wijzigingen zullen altijd worden vermeld.

2. De populatie en het plangebied

2.1. De populatie

De populatie damherten in het plangebied leeft vrijwel geheel in de duingebieden Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD), De Blink en Boswachterij Noordwijk (samen aangeduid als leefgebied AWD-BN) en in het Nationaal Park Zuid-Kennemerland (aangeduid als leefgebied NPZK). In totaal omvat het leefgebied ruwweg de duinen tussen IJmuiden en Noordwijk.

De populatie is in leefgebied NPZK in de jaren '50 gestart met enkele uitgezette dieren. Van daaruit zijn dieren uitgezworven door de regio en in de loop der jaren her en der aangevuld met uit privécollecties losgelaten en/of ontsnapte dieren. Sinds de jaren '90 is met name in de AWD de populatie snel gaan groeien. Er vond met uitzondering van zieke dieren geen afschot plaats. In het NPZK werd in de periode vanaf eind jaren 1980 tot 2009 door afschot een populatie van 200 dieren nagestreefd. Hierdoor heeft de populatie niet het niveau bereikt zoals in de AWD. Tussen 2009 en 2016 heeft ook in het NPZK geen afschot meer plaatsgevonden, omdat daarvoor de benodigde ontheffingen ontbraken. In die jaren is ook deze deelpopulatie toegenomen.

Vanaf 2016 wordt in de leefgebieden afschot toegepast om de populatie terug te brengen naar de streefstand van in totaal 800-1000 dieren.

Dit aantal wordt gemonitord volgens de methode van de jaarlijkse tellingen. Buiten het leefgebied is het vóórkomen van damherten ongewenst en wordt een zogenaamde nulstand nagestreefd.

2.2. Het plangebied

Het plangebied ligt tussen IJmuiden en Den Haag en ligt in de provincies Noord- en Zuid-Holland, zie Figuur 1. Het plangebied is opgedeeld in vier deelgebieden (A, B, C en D), die van elkaar zijn gescheiden door bebouwing, infrastructuur of water. Binnen ieder gebied wordt onderscheid gemaakt in een leefgebied voor damherten met daarbinnen een bufferzone. Buiten het leefgebied ligt een zogenaamd nulstandgebied.

- Leefgebied: het groen omrande deel van de kaart: het gaat hier om (voornamelijk) duingebied, waarin een damhertenpopulatie van 800-1000 (getelde) dieren zich kan en mag handhaven. De totale omvang van de vier leefgebieden is 10.248 ha.
- Bufferzone: dit zijn zones in de randen van de leefgebieden waar damherten frequent het leefgebied verlaten en daarbij een risico opleveren voor het verkeer, schade op landbouwgronden en/of in de bebouwde kom komen. Deze zones horen bij het leefgebied, maar er gelden andere beheervoorwaarden. In een bufferzone

kan de beheerder jaarrond gericht ingrijpen om te voorkomen dat herten het leefgebied verlaten en hierdoor voor schade en overlast zorgen. Het zijn vrijwel alleen mannelijke dieren die dit doen.

- Nulstandgebied: de zone binnen het plangebied (rode lijn) en buiten het leefgebied (groene lijn). Het gaat hier om (voornamelijk) agrarisch en bebouwd gebied. In deze zone zijn damherten ongewenst vanwege de risico's voor het verkeer en schade. Het hele jaar door is ingrijpen toegestaan om de gewenste nulstand te bereiken.

Binnen gebieden A, B, C en D bevinden zich van noord naar zuid onderstaande leefgebieden:

Leefgebied Nationaal Park Zuid-Kennemerland (NPZK)

Het leefgebied NPZK bestaat uit het noordelijkste deel van het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid en bevat het Nationaal Park Zuid-Kennemerland.

Het is een duingebied gelegen tussen IJmuiden en Zandvoort. Het is in beheer bij Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland (PWN), Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, de gemeenten Velsen, Bloemendaal en Zandvoort en een aantal particuliere landgoedeigenaren. Dit leefgebied is circa 3402 ha groot.

Leefgebied Amsterdamse Waterleidingduinen-Boswachterij Noordwijk (AWD-BN)

Het leefgebied AWD-BN bestaat uit het zuidelijkste deel van het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid. Het is een duingebied tussen Zandvoort en Noordwijk aan Zee en bevat de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD), Het Langeveld, De Blink en Boswachterij Noordwijk. Dit leefgebied ligt voor een deel in Noord-Holland en een deel in Zuid-Holland. De AWD en het grootste deel van De Blink zijn eigendom van de gemeente Amsterdam en in beheer bij Waternet. Het Langeveld en een deel van De Blink worden beheerd door het Zuid-Hollands Landschap. Staatsbosbeheer is de beheerder van Boswachterij Noordwijk en het westelijke deel van De Blink. Alles bij elkaar is het leefgebied circa 4059 ha groot.

Leefgebied Coepelduynen (CPD)

Het leefgebied CPD bestaat uit het Natura 2000-gebied de Coepelduynen, dat zich bevindt tussen Noordwijk aan Zee en Katwijk. Het is grotendeels in beheer bij Staatsbosbeheer en het is circa 152 ha groot.

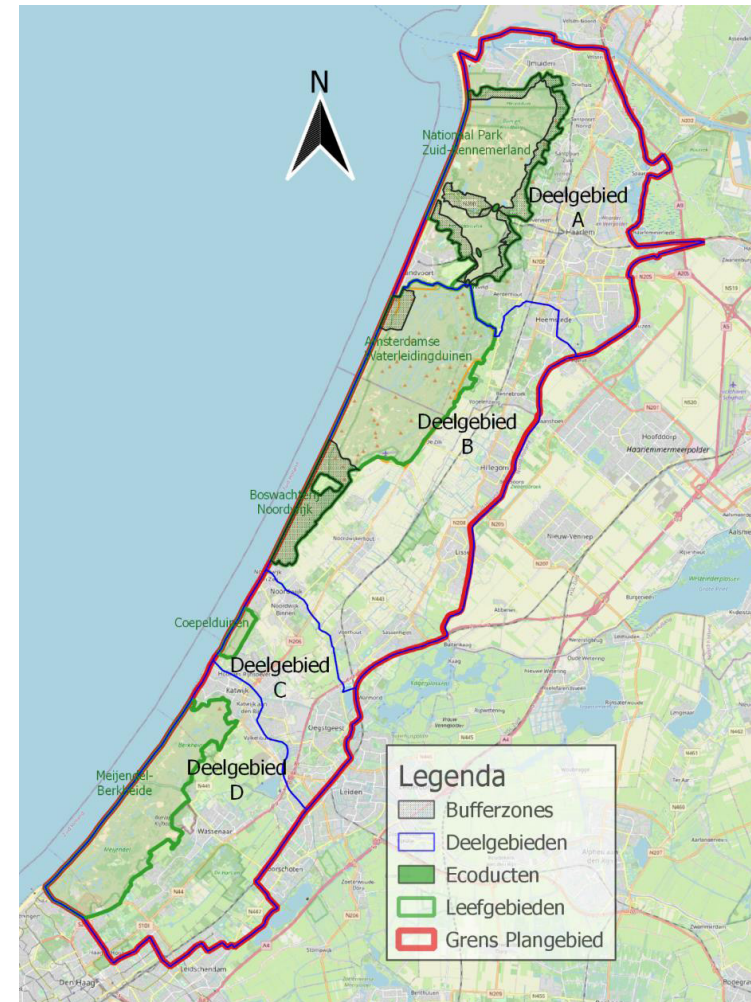
Leefgebied Meijndel en Berkheide (M&B)

Leefgebied M&B bestaat uit het Natura 2000-gebied Meijndel & Berkheide en ligt tussen Katwijk en Den Haag. Het is in beheer bij Dunea en Staatsbosbeheer en het is circa 2635 ha groot.

2.3. Uitvoering van het afschot

Het beheer in de leefgebieden wordt vrijwel geheel uitgevoerd door de eigen boswachters van de terreinbeherende natuurorganisaties (Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, PWN, Waternet) en in een enkel geval door een daarvoor 'ingehuurde' faunabeheerder. Het beheer buiten de in dit plan aangewezen leefgebieden wordt in de natuurterreinen van het Noord-Hollands Landschap uitgevoerd door de eigen boswachters en daarbuiten door enkele leden van de Wildbeheereenheden (WBE) Zuid-Kennemerland (Noord-Holland) en Duin- en Bollenstreek (Zuid-Holland).

Het beheer in het kader van de opdracht ter voorkoming van onnodig lijden (voornamelijk de afhandeling van wildaanrijdingen) is in Noord-Holland belegd bij de Stichting Wildaanrijdingen Nederland. De praktische uitvoering wordt verzorgd door een valwildteam van de WBE Zuid-Kennemerland. In Zuid-Holland wordt dit beheer uitgevoerd door een valwildteam van de WBE Duin- en Bollenstreek.

Figuur 1: het plangebied uit het beheerplan Damherten met de ligging van de deelgebieden, de leefgebieden en de bufferzones daarin

3. Resultaten beheerjaar 2022–2023

3.1. Uitvoering beheerseizoen 2022–2023

Het beheer heeft volgens planning kunnen plaatsvinden. In de periode rond kerst is, zoals gebruikelijk, geen beheer uitgevoerd. In het Zuid-Hollandse deel van de AWD is als startdatum voor het beheer 1 november aangehouden, hoewel de ontheffing 1 september toestaat. De beheercapaciteit in de AWD was dit jaar iets minder dan voorgaande jaren. In het NPZK was deze vrijwel gelijk aan voorgaande jaren. Alleen SBB had een gedeelte van het beheerseizoen geen schutter beschikbaar. Beheerders geven aan dat het benaderen van de damherten lastiger wordt; het kost dus meer tijd om tot een veilig schot te komen. De afgelopen seizoenen veelvuldig aanwezige harde wind was daar voor een deel de oorzaak. Dieren zijn daardoor altijd alerter.

3.2. Resultaten uitvoering beheer

In het beheerjaar 2022–2023 zijn in het hele plangebied 2487 damherten geschoten in het kader van de ontheffingen en 84 als valwild omgekomen. In totaal zijn 120 stuks buiten de aangewezen leefgebieden geschoten of door externe oorzaken overleden. De totale reductie op grond van het beheer komt daarmee op 2571 damherten. Dieren die in de leefgebieden een natuurlijke dood zijn gestorven worden niet altijd geregistreerd.

In tabel 1 staat het aantal geschoten damherten inclusief valwild weergegeven voor de verschillende beheerzones en per geslachtsleeftijdscategorie. Samen vormen deze aantallen de totale reductie van de populatie. De als onbekend aangeduide dieren betreffen vooral meldingen van aanrijdingen of anderszins gewonde damherten die door het valwildteam ter plaatse niet zijn aangetroffen. Deze gevallen zijn in deze rapportage ook niet meegeteld als valwild. In bijlage 1 staan de aantallen uitgesplitst per provincie en is valwild apart weergegeven.

Veruit de meeste damherten zijn in de leefgebieden geschoten, bovendien bijna allemaal in de leefgebieden NPZK (deelgebied A) en AWD-BN (deelgebied B). In de leefgebieden Coepelduynen (deelgebied C) en Meijndel-Berkheide (D) komt geen populatie damherten voor maar, met enige regelmaat worden wel damherten aangetroffen (en geschoten) in het aangrenzende nulstandsgebied. Afgelopen beheerjaar is alleen in deelgebied D, vlak bij het Valkenburgse meer 1 damhert geschoten.

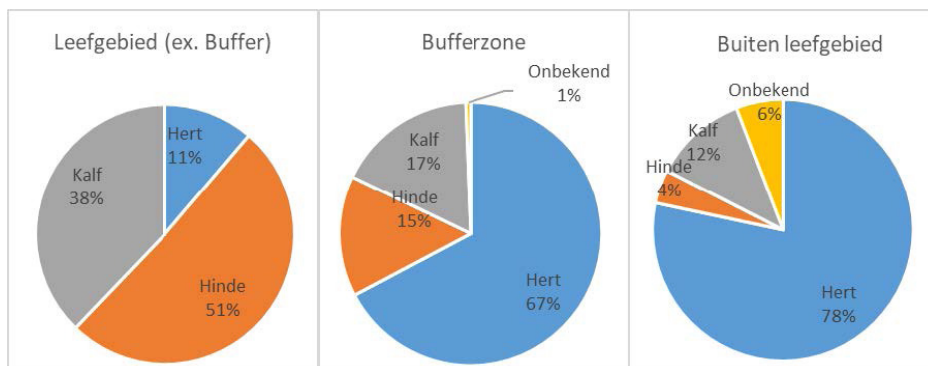
In de leefgebieden, inclusief de daarin gelegen bufferzones, zijn vooral vrouwelijke damherten en hun kalveren geschoten. Daarmee is niet alleen de populatie verkleind, maar ook de groeisnelheid verlaagd.

Het zijn immers de vrouwelijke dieren die jongen voortbrengen. In de bufferzone van het leefgebied zijn in totaal 330 damherten geschoten of als valwild aangetroffen. Buiten het leefgebied zijn er 120 damherten geschoten of gestorven als valwild. Buiten het leefgebied zijn hoofdzakelijk mannelijke damherten aangetroffen.

Tabel 1: totale reductie van de populatie damherten als gevolg van het beheer en optreden .t.b.v. het voorkómen van onnodig lijden (valwild) in seizoen 2022-23.

Zone (Provincie)	Hert	Hinde	Kalf	Onbekend	Totaal
Leefgebied (excl. buffer)					
deelgebied A (NH)	63	269	247	0	579
deelgebied B (NH+ZH)	176	811	555	0	1542
Totaal leefgebied	239	1080	802	0	2121
Bufferzone (leefgebied)					
deelgebied A (NH)	81	43	44	2	170
deelgebied B (NH+ZH)	141	6	13	0	160
Totaal bufferzone	222	49	57	2	330
Buiten leefgebied (nulstand)					
deelgebied A (NH)	57	4	9	6	76
deelgebied B (NH+ZH)	36	0	5	1	42
deelgebied C (ZH)					0
deelgebied D (ZH)	1	1	0	0	2
Totaal buiten leefgebied	94	5	14	7	120
Totalen					
Totaal	555	1134	873	9	2571

In figuur 2 zijn per zone de geslachts-leeftijdscategorie weergegeven van de geschoten of als valwild aangetroffen damherten. In het leefgebied (buiten de bufferzones) was 89% van de geschoten dieren een hinde of kalf. Van de geschoten kalveren was 53% van het mannelijk geslacht. In de bufferzone maakten hinden en kalveren 32% uit van het totaal. De kalveren in deze zone waren voor eveneens voor 53% van het mannelijk geslacht. De buiten het leefgebied geschoten dieren zijn in ruime meerderheid van het mannelijk geslacht. Van 11 kalveren 64% mannelijk. Het feit dat in de bufferzone en buiten het leefgebied in de meerderheid mannelijke damherten zijn geschoten vloeit grotendeels voort uit het exploratieve gedrag van de mannelijke dieren. Hinden en hun kalveren leven meer in de kern van de leefgebieden dan aan de randen. Bovendien verlaten ze de veilige leefgebieden nauwelijks.

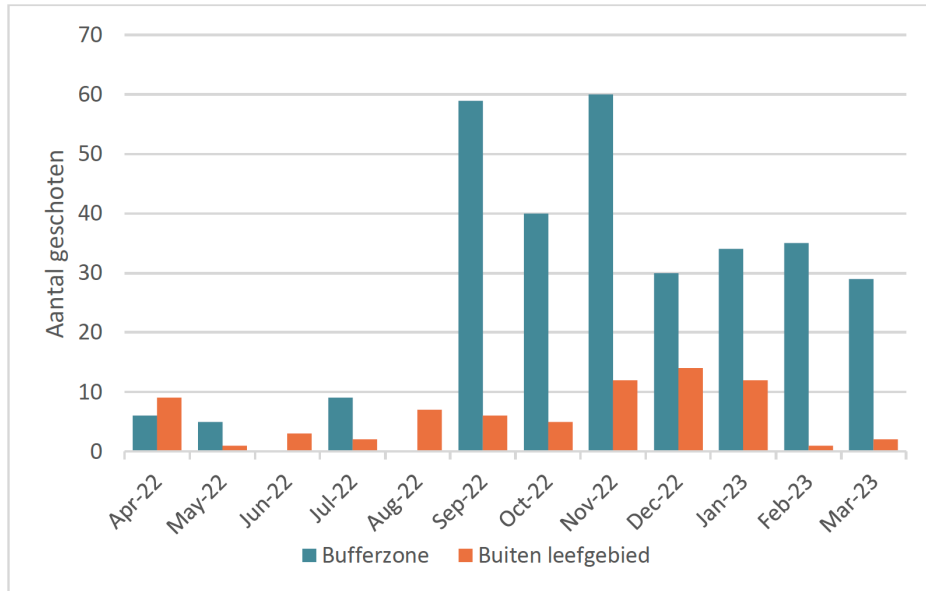

Figuur 2: verdeling van het aantal gedode damherten over herten, hinden en kalveren in seizoen 2022-23.

3.3. Jaarrond optreden in de bufferzone en nulstandsgebied

Om schade aan wettelijke belangen buiten het leefgebied (verkeer en landbouw) te voorkomen, is in de bufferzone en het nulstandsgebied jaarrond opgetreden. Buiten het leefgebied zijn in het beheer in zowel in Noord- als Zuid-Holland 37 damherten geschoten (zie bijlage 1).

Het grootste deel van de damherten in deze zone is echter geschoten in de beheerperiode zoals die voor de rest van het leefgebied geldt (1 nov-31 mrt). Zie daarvoor Figuur 3. Hierin is het aantal tijdens het actief beheer geschoten damherten in de bufferzone en buiten het leefgebied uitgezet per maand over het afgelopen beheerjaar. Te zien is dat er in het voorjaar en zomer maandelijks een relatief gering aantal dieren is geschoten, maar in de herfst- en winterperiode is dat aantal beduidend hoger. De aantallen beginnen op te lopen in oktober. De meest voor de hand liggende verklaring is dat dit te maken heeft met het aanbreken van de bronstperiode. Een deel van de jonge mannelijke dieren vermijden de intensief gebruikte bronstplekken waar de sterkste mannelijke damherten strijden om de gunst van de hinden. Sommige jonge herten gaan op zoek naar rustigere gebieden. Na de bronst zijn de meeste mannelijke dieren uitgeput en moeten ze snel weer op krachten komen voor de winter. De voedselbehoefte is dan groot. De grassen en kruiden in het duingebied zijn echter in hoeveelheid al afgenomen en bieden bovendien nog maar weinig voedingswaarde. Bermen, bemeste graslanden, maar ook parken en tuinen vormen dan

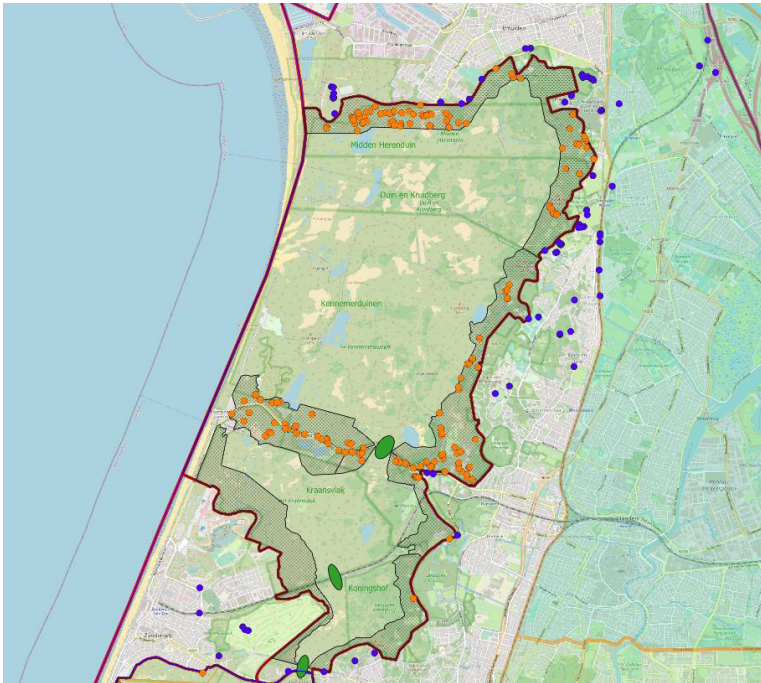

Figuur 3: aantal in het actief beheer geschoten damherten beheerjaar 2021-22 per maand in de bufferzone en buiten het leefgebied.

een aantrekkelijk alternatief. De hinden met hun kalveren kiezen meer voor de veiligheid van hun bekende leefomgeving in de kern van het leefgebied. In de loop van de winter zijn de herten weer op krachten gekomen en verkiezen dan weer meer de veilige duingebieden. Ook het consequent uitgevoerde beheer in de bufferzone en daarbuiten draagt bij aan die afname. In maart lijkt er weer sprake van een kleine

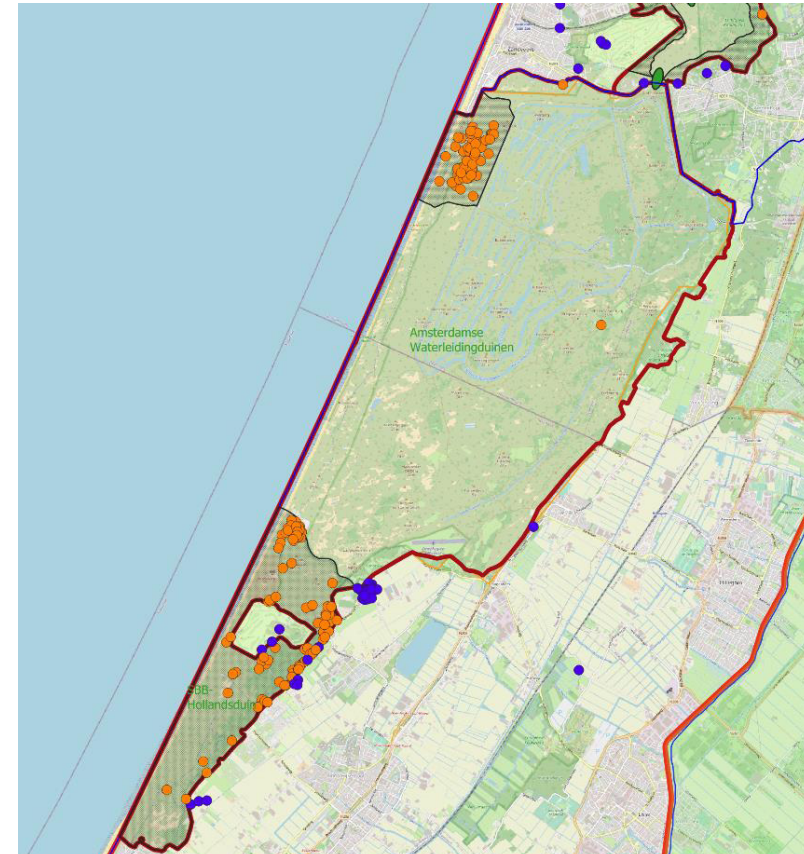
toename van dieren buiten het leefgebied. Het vermoeden is dat dit wordt veroorzaakt doordat de groei in de tuinen en parken iets eerder op gang komt dan in het duingebied en deze dan aan het eind van de winter (wederom) een aantrekkelijke voedselbron vormen als in de leefgebieden weinig eetbare biomassa over is. Inmiddels lijkt een aantal damherten min of meer permanent in de bebouwde omgeving te verblijven. Ze hebben geleerd dat ze weinig gevaar te duchten hebben met mals eten in tuinen en groenstroken. Soms leidt het wel tot een aanrijding en in ieder geval tot overlast van bewoners die hun tuinen zien worden aangetast.

In Figuur 4 zijn de locaties getoond van geschoten damherten buiten de leefgebieden en in de bufferzones rond het NPZK. In Figuur 5 is dit weergegeven voor deelgebied AWD-BN. Te zien is dat beheer buiten het leefgebied vooral heeft plaatsgevonden langs de randen van het leefgebied NPZK. Dit natuurgebied heeft veel landschappelijk geleidelijke overgangen naar de bebouwde omgeving. Vrijwel overal staan langs de rand van dit gebied hekken, maar die zijn bijna nergens hoog genoeg om damherten tegen te kunnen houden. Bovendien kunnen de herten het gebied in en uit via diverse toegangspoorten voor bezoekers of privé gronden. De AWD daarentegen is voor het grootste deel omgeven door een hekwerk dat hoog genoeg is om te voorkomen dat damherten het gebied verlaten. Alleen aan de westzijde van dit gebied kunnen de herten het gebied nog verlaten.

Figuur 4: locaties van gedode damherten in de bufferzone (oranje stippen) van deelgebied NPZK en in het nulstandsgebied (blauwe stippen).

In Zuid-Holland (zie Figuur 5) zijn 3 damherten geschoten buiten het leefgebied in de omgeving van Wassenaar. Verder heeft vooral afschot moeten plaatsvinden in de bufferzone en direct buiten het leefgebied van Boswachterij Noordwijk.

Figuur 5: locaties van het aantal gedode damherten in de bufferzone (oranje stippen) van deelgebied AWD-BN en in het nulstandsgebied (blauwe stippen).

4. Populatieontwikkeling

4.1. De telmethode

Om de ontwikkeling van de populatie te monitoren worden jaarlijks tellingen uitgevoerd. De tellingen zijn deels onderdeel van een reguliere monitoring van de natuurwaarden in de natuurterreinen en het resultaat is ook toetsend (“zijn we op de goede weg”) en richtinggevend (“hoeveel moet er nog worden geschoten”) voor de jaarlijks te bepalen beheeropgave in kader van het Faunabeheerplan.

De tellingen worden steeds op dezelfde wijze uitgevoerd, waardoor een betrouwbaar beeld van de populatietrend ontstaat. Het is geen weergave van het werkelijke aantal herten. Het werkelijk aantal is groter dan het getelde aantal, maar hoeveel groter is nog niet goed bekend vanwege het uitgestrekte en onoverzichtelijke terrein. Waternet verricht in de Amsterdamse Waterleidingduinen wel onderzoek hiernaar. Aangetoond is dat de tellingen een betrouwbare trend opleveren, maar zelfs met innovatieve technieken kon tot nu toe niet een betrouwbare precieze bepaling van de werkelijke aantallen worden gedaan.

De tellingen worden gecoördineerd door de Faunabeheereenheden (FBE's) van Noord- en Zuid-Holland en uitgevoerd door de wildbeheereenheden (WBE's) en de terreinbeheerorganisaties (TBO's). De resultaten van damhertentelling in 2022 zijn door de FBE-

NH geanalyseerd voor zowel Noord- als Zuid-Holland en vervolgens gepresenteerd in deze rapportage.

Drie keer tellen

De telling wordt uitgevoerd conform het Protocol damherten en reeëntelling Noord- en Zuid-Holland, dat is te vinden op de websites van de FBE's Noord- en Zuid-Holland. Hier volstaan we met een korte beschrijving van de methode.

De tellingen worden uitgevoerd aan het einde van de winter, maar voordat de jongen worden geboren (eind maart, begin april). Een telling bestaat uit drie opeenvolgende telrondes. Er wordt drie keer circa 2,5 uur lang geteld, rond respectievelijk de avond-, ochtend- en avondschemering. De resultaten worden verwerkt per deelgebied zoals beschreven in hoofdstuk 2. Een deelgebied bestaat uit een aantal afzonderlijke telsectoren die elk simultaan door een eigen telploeg worden geteld. Van elke telronde worden de resultaten van de afzonderlijke sectoren opgeteld tot een totaalscore voor de betreffende telronde. Van elk van de 4 verschillende deelgebieden wordt het hoogste resultaat van de drie telrondes gebruikt als trendgetal voor het betreffende jaar. Dit trendgetal is de minimale aanwezige populatie op dat moment.

Het tellen gebeurt vanuit een auto. De telploegen bestaan ten minste uit twee tellers, waarvan minimaal één teller ervaring heeft met herkennen van reeën en damherten. In een aantal telsectoren is tellen vanuit een auto niet mogelijk, daar wordt lopend of fietsend geteld. In dat geval voldoet één ervaren teller. Iedere telploeg telt in een vastgestelde telsector langs een vastgestelde telroute. De telploegen noteren de waargenomen dieren op de geleverde telformulieren. Waargenomen damherten worden ingedeeld in categorieën van leeftijdsgroepen en geslacht (jargon: het 'aanspreken'), mits goed waar te nemen. In Zuid-Holland worden de resultaten van de tellingen ingevoerd in het digitale registratiesysteem DORA (www.fbezh.nl). In Noord-Holland zijn de resultaten digitaal aangeleverd aan de FBE waar de resultaten zijn verwerkt in een database. De telresultaten zijn verwerkt volgens het telprotocol.

De telling van 2023

De tellingen vonden plaats op 5 en 6 april. De weersomstandigheden waren wisselend. Tijdens de eerste en tweede telronde waren de omstandigheden uitstekend, tijdens de derde ronde waren de

omstandigheden met flinke regen en wind ronduit slecht. Zie Tabel 2 voor de details.

Fluctuerende resultaten en trend

Het is niet helemaal duidelijk in hoeverre de telresultaten worden beïnvloed door de weersomstandigheden, maar het is de ervaring dat bij erg slecht weer een kleiner percentage van de werkelijke aantallen wordt geteld dan onder gunstige omstandigheden. We zien dit ook duidelijk terug in de telresultaten per telronde. Bij stevige wind en regen houden de dieren zich wat meer op in de luwte van de hogere begroeiing en vermijden het open veld. Hun zichtbaarheid is dus wat minder. Door de regen wordt ook het zicht vanuit de auto belemmerd. Alles bijeengenomen maakt dat regen en wind de trefkans op het waarnemen van een damhert lager is dan bij rustig helder weer. Het is mede door deze wisselende weersomstandigheden van belang naar de langjarige trend te kijken. Recente telresultaten kunnen wel nieuwe informatie toevoegen over de populatie op grond waarvan het beheer eventueel kan worden bijgesteld.

Tabel 2: tijdstippen en weersomstandigheden damhertentelling 2022.

Datum	Dagdeel	Windrichting	Kracht	Bewolking	Neerslag	Gem. temp. Tijdens telling
5 april 2022	avond	NO	1 Bft	bewolkt	droog	6°C
6 april 2022	ochtend	ZO	3 Bft	bewolkt	droog	6°C
6 april 2022	avond	Z	5 Bft	bewolkt	regen	8°C

4.2. Resultaten

Zowel in deelgebied A (NPZK) als B (AWD-BN) leverde de 1e telronde (avondtelling) het hoogste resultaat op. Conform het telprotocol worden hier voor elk deelgebied de resultaten uit die hoogste telronde gepresenteerd voor de trendgegevens. In de deelgebieden C (Coepelduynen) en D (Meijndel-Berkeheide) zijn geen damherten waargenomen tijdens de tellingen.

In totaal zijn er 2443 damherten waargenomen. Daarvan is 78% geteld in het leefgebied van deelgebied B, AWD-BN (zie Tabel 3). Buiten het leefgebied zijn nog maar weinig damherten waargenomen tijdens de tellingen. Dat wil overigens niet zeggen dat er geen damherten voorkomen buiten de leefgebieden. Waarnemingen die in de loop van het jaar worden gedaan bevestigen dat er nog wel degelijk tientallen damherten met enige regelmaat buiten de leefgebieden zijn te vinden. Meldingen van aanrijdingen met damherten (zie hoofdstuk 4) en de

afschotgegevens in het kader van het nul-standsbeleid bevestigen dit ook. Feit is ook dat de telling buiten het leefgebied niet het hele plangebied dekt. Juist binnen de bebouwde omgeving waar een aantal herten zich ophoudt wordt niet geteld.

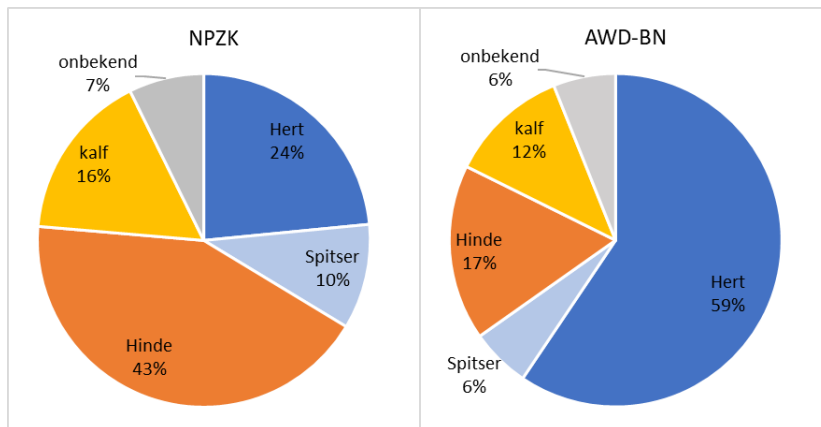
Als we meer in detail kijken naar de samenstelling van de populaties in alleen de leefgebieden A (NPZK) en B (AWD-BN) blijken die (nog altijd) sterk te verschillen. Om dit te bepalen is gebruik gemaakt van het hoogste aantal van herten, hinden en kalveren uit een van de drie telronden. Bijvoorbeeld het hoogste aantal herten kan dan in ronde 1 zijn waargenomen, terwijl dat voor de hinden bijvoorbeeld in ronde 2 het geval was. Van die aantallen kunnen we stellen dat ze minimaal aanwezig zijn in de populatie.

Tabel 3: Aantal getelde damherten binnen en buiten het leefgebied.

Deelgebied	Provincie	Leefgebied	Nulstandsgebied	Totaal	Doelstand
A	NH	520	29	549	200
B	NH/ZH	1881	13	1894	600-800
C	ZH	0	0	0	niet geformuleerd
D	ZH	0	0	0	niet geformuleerd
TOTAAL		2353	90	2443	800-1000

In Figuur 6 is voor beide deelgebieden de populatiesamenstelling weergegeven zoals die tijdens de 3 telronden is waargenomen.

In leefgebied NPZK maken mannelijke damherten van 1 jaar en ouder (herten en spitsers) 34% uit van de waargenomen dieren, terwijl in deelgebied AWD-BN die 65% van het aantal waargenomen dieren betreffen. De omgekeerde verdeling geldt uiteraard voor de hinden en kalveren, die zijn in de ruime meerderheid waargenomen in leefgebied NPZK terwijl ze in leefgebied AWD-BN slechts 29% uitmaken van de waargenomen dieren. Dit verschil is te verklaren door de aanvankelijk verschillende beheerstrategieën in de beide deelgebieden (zie 4.3).

Figuur 6: Samenstelling van de populatie damherten in leefgebieden (incl bufferzone) NPZK (A) en AWD-BN (B) tijdens de tellingen van 2023.

Figuur 7: geteld aantal damherten en de trend in de leefgebieden NPZK en AWD-BN.

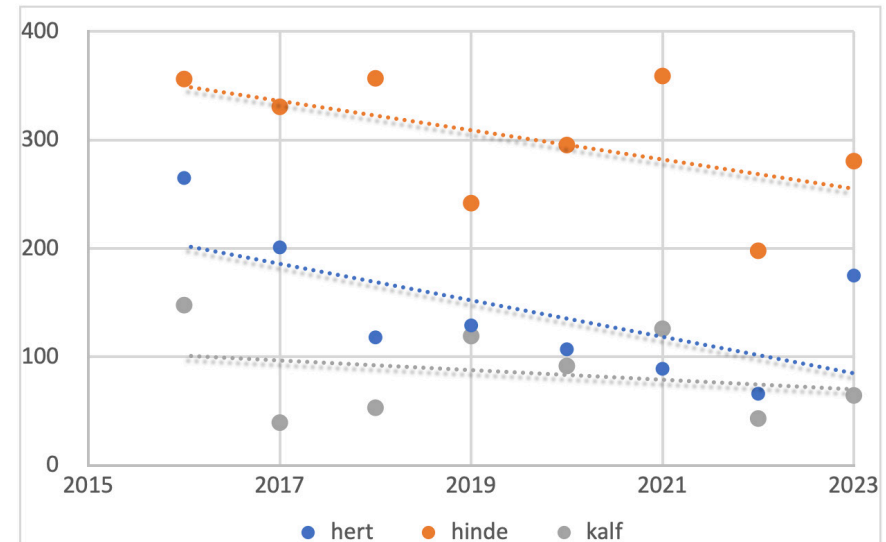
4.3. Tendens populatieontwikkeling

In het leefgebied AWD-BN vertoont de populatieomvang een significant dalende tendens (regressie $p < 0,05$). In het leefgebied NPZK lijkt ook sprake van een daling maar zeker is dat niet. Daarvoor zijn de fluctuaties te groot en/of meetreeks te kort. In Figuur 7 zijn de jaarlijkse telresultaten weergegeven en de trend.

Fluctuaties

In deelgebied AWD-BN zien we dat de getelde aantallen vrij dicht tegen de trendlijn aanliggen. Dit betekent dat het waargenomen percentage van de werkelijke aantallen vrij constant moet zijn. De jaarlijkse telresultaten leveren daardoor een vrij goed beeld op van de trend. In deelgebied NPZK fluctueert het resultaat van de tellingen meer dan in deelgebied AWD-BN. In dit deelgebied moeten we dus meer naar de langjarige trend kijken dan naar de jaarlijkse uitkomsten van de tellingen.

Fluctuaties in een populatie damherten kunnen het gevolg zijn van verschillen in de netto aanwas van jonge damherten. Vooral de overlevingskansen kort na de geboorte kunnen enigszins fluctueren afhankelijk van de omstandigheden. De fluctuaties in het telresultaat zouden dan vooral terug te zien zijn in het aantal kalveren tijdens de telling. Als we naar de afzonderlijke trends van herten, hinden en kalveren kijken in dit deelgebied (zie Figuur 8) dan is dit duidelijk niet de belangrijke verklaring. Een andere verklaring is dat de fluctuaties het gevolg zijn van de telmethodiek (visueel) in combinatie met het feit dat het terrein vrij onoverzichtelijk is. Er zijn in het NPZK beduidend minder paden dan in het deelgebied AWD-BN, waardoor de telinspanning (aantal deelnemende tellers) iets minder intensief is (tellingen vinden grotendeels plaats vanaf de paden) en er is bovendien meer reliëf. Het terrein is dus veel minder overzichtelijk. Dat maakt dat toeval een veel grotere rol speelt. Blijkbaar leiden deze factoren samen in leefgebied AWD-BN tot een nauwkeurig beeld van het populatieverloop dan in het

Figuur 8: tendens en geteld aantal herten, hinden en kalveren in leefgebied NPZK.

NPZK. De weersomstandigheden hebben invloed op het telresultaat. Voor beide gebieden geldt dat vorig jaar de weersomstandigheden tijdens de tellingen slecht waren (zie tel- en beheerrapportage 2021-2022), dit jaar waren deze tijdens de eerste telronde juist vrij goed. In leefgebied NPZK zien we dat duidelijker terug dan in leefgebied AWD-BN. Voor beide geldt dat de doelstand is echter nog niet bereikt.

Leefgebied NPZK

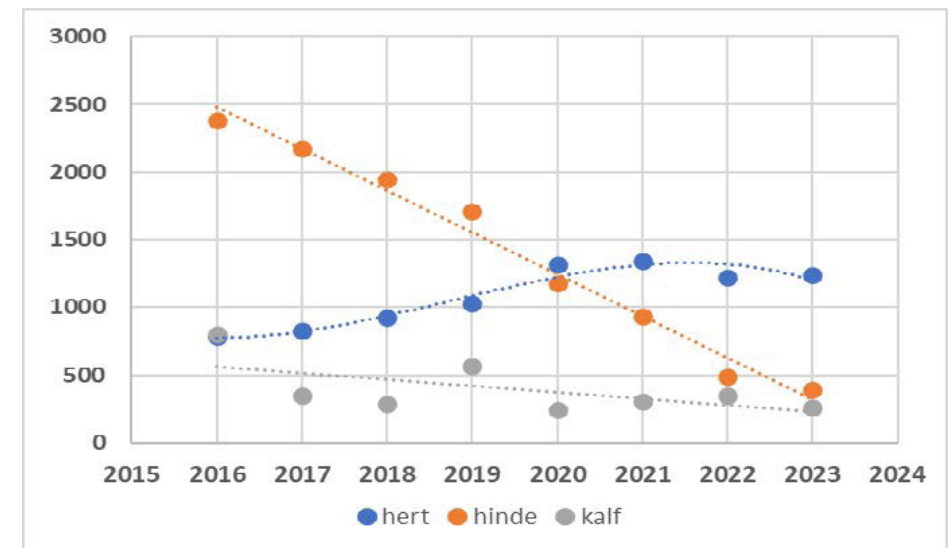
Beheerders van het NPZK focuste hun beheerinspanning aanvankelijk

op het terugdringen van het aantal manlijke damherten. Het waren immers deze mannelijke dieren die vooral voor schade en overlast zorgden (en nog altijd doen) in de omgeving. De consequentie was dat het vrouwelijk deel van de populatie nauwelijks kleiner werd en voor flinke aanwas van jonge dieren kon zorgen. Vanaf beheerseizoen 2021-2022 is de focus in het beheer daarom verschoven naar de hinden en kalveren. Het effect van deze aanvankelijke keuze zien we nog altijd terug in de samenstelling van de populatie. Er worden meer hinden waargenomen dan herten. De aantallen herten, hinden en kalveren vertonen afzonderlijk beschouwd geen significante trends ($p > 0,05$). Voor de herten geldt wel dat het net niet significant is ($p = 0,06$). Hier niet weergegeven in een figuur, maar de verspreiding van heren en hinden in het NPZK lijkt niet homogeen. Uit de resultaten van de tellingen komt naar voren dat nog relatief veel hinden en kalveren in het noordelijk deel van het NPZK (Midden herenduin en Duin & kruidberg) zijn geteld, terwijl meer naar het zuiden de aantallen al duidelijk lager zijn.

Leefgebied AWD-BN

In het leefgebied AWD-BN – vooral in de AWD – heeft van meet af aan in het beheer de focus sterk gelegen op de reductie van het aantal hinden en hun kalveren. Door de enorme omvang van de populatie bij de start van het beheer was de focus op de vrouwelijke damherten ook de enige reële optie om tot reductie van de populatie te komen. Bovendien was de omgeving hier voor het grootste deel al beschermd tegen schade en overlast door hoge hekken om de AWD. Het was daardoor niet nodig

om de focus (ook) te leggen op de mannelijke populatie. De reductie van het aantal vrouwelijke damherten en kalveren zorgt ook voor een reductie in de groeisnelheid en dit bij elkaar heeft hier geleid tot een afname van de populatie. In Figuur 9 is duidelijk de sterke afname van het aantal hinden terug te zien. Door de reductie van het aantal hinden en kalveren en daarmee de groeisnelheid van de populatie, kon afgelopen beheerseizoen meer capaciteit worden ingezet om ook het aantal mannelijke damherten in dit gebied terug te brengen naar de doelstand. Het aantal mannelijke damherten is daardoor niet verder toegenomen.

Figuur 9: tendens en geteld aantal herten, hinden en kalveren in leefgebied AWD-BN.

Bij een doelstand van 800 getelde damherten, met een geslachtsverhouding van circa 1:1 zouden er circa 300 hinden geteld moeten worden. Met een aantal van 389 hinden is voor de hinden de doelstand bijna bereikt. Het aantal mannelijk damherten zit echter nog ruim boven de doelstand.

4.4. Effect op de wettelijke belangen

Flora en fauna

Er wordt in het plangebied veel onderzoek gedaan naar de effecten van damherten op flora, fauna en de beschermde natuurwaarden. Daarbij wordt onder andere gekeken naar trends van soorten binnen de AWD en hoe die correleren met toenemende aantallen damherten. Het behulp van subsidie van de Provincie Noord-Holland is een consortium van beheerders Waternet en PWN en onderzoekers van het Instituut voor Biodiversiteit en Ecosysteem Dynamica van de Universiteit van Amsterdam, Stichting Bargerveen en de Vlinderstichting sinds 2019 bezig met het monitoren van flora, fauna en bodemprocessen in relatie tot de damherten. Dit onderzoek vindt plaats in exclusies en bijbehorende referentiegebieden. Afgelopen seizoen is de monitoring voortgezet.

Hiernaast enkele voorlopige tussenresultaten³.

Vooralsnog blijft de conclusie dat de rijkdom aan flora en fauna, met name in de AWD, nog steeds schade ondervindt door overbegrazing en vertrapping. De eerste resultaten uit het onderzoek bieden hoop op herstel van de vegetatie en wellicht ook bijbehorende fauna zodra de begrazingsdruk door damherten meer in balans is gebracht met de wat het gebied kan dragen (zonder verlies van soortenrijkdom).

- In het algemeen kan worden gesteld dat het inrichten van exclusies om begrazing door damherten (AWD en NPZK) en grote grazers (NPZK) te weren binnen enkele jaren een duidelijk effect heeft op de vegetatie, en een veel kleiner effect op fauna. Dit kan deels worden verklaard door het ontbreken van (grote) bronpopulaties van faunasoorten in het gebied en deels wellicht ook door de relatief kleine oppervlaktes van de exclusies ten opzichte van het oppervlak van nog steeds sterk begraasd gebied.
- De exclusies in de AWD laten voor 2020 en 2021 (data 2022 waren nog niet beschikbaar) een grotere soortendiversiteit zien dan de begraasde referentie, maar dat geldt niet voor alle locaties. Soorten als mannetjesereprijs, valse salie, rozen (egelantier en hondsroos), koningskaars, welriekende salomonszegel, echt bitterkruid, wilde kardinaalsmuts en driedistel profiteren van het wegnemen van de damhertenbegrazing.

³ Interne tussentijdse analyse Mark van Til, Waternet

- Een groter effect van het uitsluiten van begrazing is waar te nemen in de vegetatiestructuur en het bloemaanbod. In de AWD neemt de vegetatiehoogte toe in de exclosures en lokaal zien we ook een toename van ruige grassen. De duingraslanden van NPZK verruigen sneller na het buitensluiten van damherten en grote grazers. Het aantal bloemen van lipbloemen, ooievaars- en reigersbek, tijm, vlinderbloemigen, walstro en duinviooltjes nam in de AWD zeer sterk toe in de exclosures. Dit heeft ook al wel geleid tot een toename van bloembezoekers in de exclosures van de AWD, met name van hommels en in mindere mate solitaire bijen en sint-jansvlinder. Een aantal pioniersoorten van open zand neemt af binnen de exclosures in de AWD.
- Op basis van keutel tellingen blijkt dat als gevolg van het beheer van de damhertenpopulatie in de AWD inmiddels sprake is van een veel gelijkmatiger verdeling van de graasdruk dan in de beginjaren toen meer sprake was van een gradiënt in graasdruk van (noord)oost naar (zuid)west.

Voor een compleet overzicht van alle publicaties wordt verwezen naar de website van de Amsterdamse Waterleidingduinen: <https://awd.waternet.nl/>.

Verkeersveiligheid en schade aan landbouwgewassen

Er is nog altijd sprake van schade in het verkeer als gevolg van aanrijdingen met damherten, met materiele schade en menselijk- en

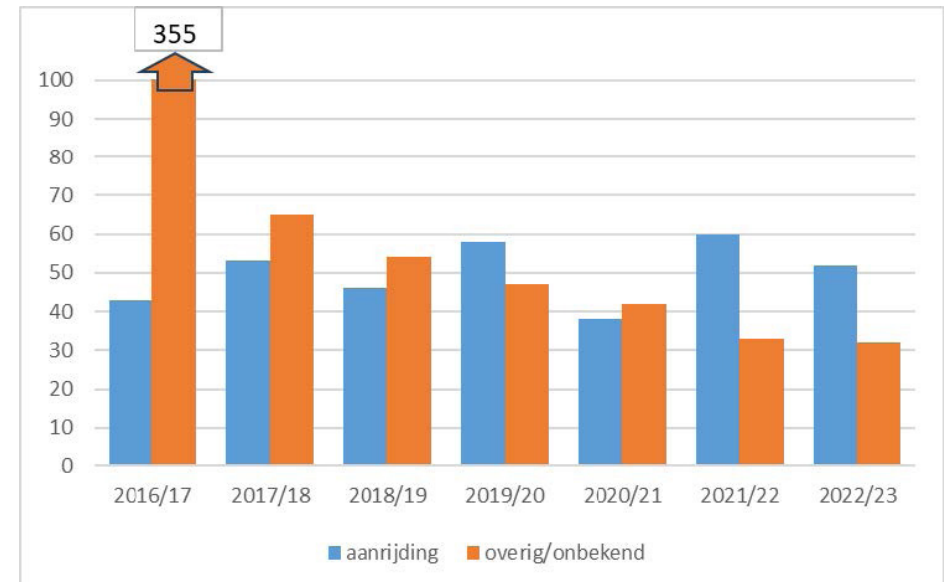
Figuur 10: de effecten van damherten op de flora en fauna worden onder andere gemeten in zogenaamde exclosures. Hierin is in de AWD een effect te zien in het eerste groeiseizoen na plaatsing van het hekwerk. (Foto: Mark van Til, Waternet).

dierenleed als gevolg. Het aantal aanrijdingen met damherten varieert iets per jaar, maar met gemiddeld bijna 50 aanrijdingen per jaar lijkt het voorsnog niet te dalen. Niet iedereen meldt een aanrijding met een hert. Soms wordt een dood hert aangetroffen waarvan achteraf niet meer de doodsoorzaak is vast te stellen. Wellicht is bij een deel ook een aanrijding de oorzaak geweest. Verder blijken relatief veel damherten te overlijden door loslopende honden. Ze worden ofwel direct doodgebeten

ofwel lopen zich dood tegen een hek tijdens de paniek bij het vluchten. Uit voorgaande rapportages bleek al dat de Zeeweg (N200) een van de hotspots is voor wat betreft aanrijdingen. De Provincie Noord-Holland is in overleg met verschillend belanghebbenden een traject gestart om de veiligheid op de Zeeweg te verbeteren. Damherten zijn daarbij niet het enige probleem, maar uiteraard wel onderdeel van analyse die moet leiden tot een veiliger inrichting van deze weg.

Het is niet helemaal duidelijk waarom het aantal aanrijdingen met damherten niet duidelijk afneemt, terwijl de populatie wel afneemt. Het lijkt erop dat steeds meer individuele herten hebben ontdekt dat buiten de duingebieden lekker mals voedsel is te vinden in tuinen en parken. Eenmaal ontdekt blijft deze gewoonte bestaan en wordt het overgedragen aan nieuwe dieren. Daarnaast zal een eventuele toename van verkeersbewegingen het effect van een afnemende populatie maskeren of zelfs teniet kunnen doen. Dat de waarneming over de buiten de duinen verblijvende damherten niet goed is terug te zien in de tellingen is te wijten aan het feit dat de tellingen in deze zone niet compleet gebiedsdekkend zijn. Juist in de bebouwde omgeving wordt nauwelijks geteld.

Het aantal dieren dat door andere oorzaken dan een aanrijding (natuurlijke of onnatuurlijke oorzaken) is gestorven vertoont al enige jaren een dalende tendens. Het ligt voor de hand dat deze daling het

Figuur 11: aantal meldingen van een aanrijding met een damhart (blauw) en damherten die door andere of onbekende oorzaken zijn overleden (oranje).

gevolg is van de afgenomen populatieomvang in de regio. Doordat dieren die een natuurlijk dood zijn gestorven niet consequent worden geregistreerd, is dit verband niet helemaal duidelijk.

Er zijn geen structureel verzamelde gegevens over eventuele schade aan landbouwgewassen. Het is niet helemaal duidelijk of er inderdaad geen sprake is geweest van schade of dat er geen registratie plaatsvindt omdat er volgens de beleidsregels van de Provincies Noord- en Zuid-Holland geen tegemoetkoming in geleden schade wordt uitgekeerd. In Zuid-Holland is wel frequent afschot gepleegd op de aan het leefgebied grenzende landbouwgronden.

Er zijn verschillende maatregelen getroffen om aanrijdingen met herten te voorkomen.

5. Aanbevelingen beheerseizoen 2023–2024

5.1. Modelberekening

De aanbeveling voor komend beheerseizoen is gebaseerd op een modelberekening. Hierbij wordt rekening gehouden met de tel fractie, de reproductie, geslacht en leeftijdsklasse en het aantal gestorven/geschoten dieren.

Bepalen tel fractie

Rond 1 april wordt geteld, waarbij worden onderscheiden: herten, hinden en kalveren. Dit is de getelde populatie; oftewel het minimaal aantal aanwezige damherten. In de daaropvolgende zomer worden de getelde kalveren ‘volwassen’; vrouwelijke kalveren worden hinde en mannelijke worden hert. Bovendien werpen de hinden in de zomer een kalf. Met deze gegevens wordt de zomerpopulatie berekend. Na de zomer begint het beheerseizoen. Een aantal hinden en herten uit deze zomerpopulatie wordt geschoten. Berekend kan vervolgens worden hoeveel hinden en herten dan tijdens de volgende telling kunnen worden verwacht. De telling blijkt in werkelijkheid altijd een stuk hoger dan deze berekende verwachting. Dat verschil kan alleen worden verklaard doordat tijdens de voorgaande telling meer dieren aanwezig zijn geweest dan geteld. Op grond van dit verschil in het berekende en waargenomen aantal wordt de tel fractie bepaald. Die

verschilt jaarlijks iets. Over de jaren is voor de modelberekening een gemiddelde tel fractie bepaald. (zie Figuur 12 voor een illustratie van het modelresultaat).

Reproductie

Uiteraard wordt in de modelberekening ook bepaald hoeveel nieuwe kalveren er in de zomer na de telling worden geboren. Daarvoor wordt een aanname gedaan over de reproductie op basis van literatuur. Bekend is dat vrijwel alle hinden in de populatie een kalf produceren (nooit meer dan 1), ongeveer in gelijke geslachtsverhoudingen. Alleen bij de jonge hinden die voor het eerst deelnemen aan de voortplanting wil het percentage drachtige dieren nog wel eens wat variëren met de omstandigheden.

Natuurlijke sterfte

De natuurlijke sterfte wordt voor de eenvoud van de berekening niet meegerekend. Aangenomen kan worden dat dit gering is ten opzichte van het geschoten aantal. Bovendien zou van de geschoten dieren mogelijk een deel ook een natuurlijke dood zijn gestorven tijdens de winter. Een gevoeligheidsanalyse van het model laat ook zien dat toevoeging van een percentage natuurlijke sterfte nauwelijks van invloed is op het resultaat.

Geslacht en leeftijdsklasse

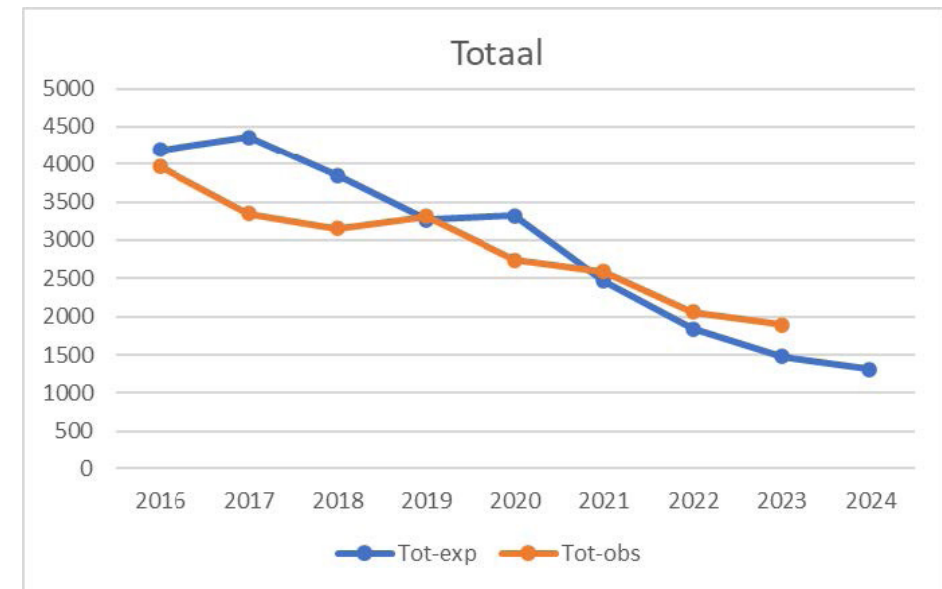
Om tot advies voor de beheerinzet in het komende seizoen te komen is uitgegaan van de hoogste waarden per geslacht-leeftijdsklasse uit de 3 telronden. Deze waarden zijn ook in Figuur 6 in paragraaf 4.2 gepresenteerd.

5.2. Advies

Het advies is richtinggevend voor de planning van de uitvoering door de terreinbeheerders. Deze geven zelf in detail invulling aan de uitvoering. Eigen terreinkennis, jaarrond observaties en beschikbare capaciteit spelen een rol bij de afwegingen.

Deelgebied A NPZK e.o.

Tijdens de tellingen bestond de populatie hier minimaal uit 197 herten, 248 hinden en 104 kalveren (totaal 549). De tijdens de telling niet aangesproken dieren zijn hierbij verdeeld over hinden en kalveren. Via de hiervoor beschreven modelbenadering is de theoretische beheeropgave voor komend seizoen berekend. Het gemiddelde percentage waargenomen dieren tijdens de telling lijkt hier met circa 20% heel laag, maar ook jaarlijks erg wisselend te liggen. Ook is er een aanwijzing uit het model dat er sprake is van een structurele verandering in het waarnemingspercentage. Dat maakt de lineaire en eenvoudige modelbenadering minder nauwkeurig. Daarom is de getelde fractie berekend op basis van de lineaire trends in de

Figuur 12: verloop van de berekende verwachte telling (blauwe lijn; Tot-expected) en de werkelijke telresultaten (oranje lijn; Tot. observed). Na correctie met de telfractie vallen de lijnen zo goed mogelijk samen. (gegevens uit deelgebied AWD-BN).

telresultaten. De jaarlijkse fluctuaties zijn hiermee gefilterd. Het model berekend dan een waarnemingspercentage van bijna 30%.

Uit de modelberekening volgt dan dat de zomerpopulatie na de geboortes van de nieuwe kalveren voor de start van het beheerseizoen circa 2600 damherten bedraagt, waarvan ruim 1000 hinden en bijna 900 herten.

Rond een getelde doelstand van 200 damherten zullen er ongeveer 75 herten, 75 hinden en 50 kalveren worden geteld, met in werkelijkheid dus tussen de 3 en 4 keer zoveel damherten, dus 225-300 herten even zoveel hinden en 150-200 kalveren. Met een berekend aantal hinden van 1000 ligt er dus nog een enorme beheeropgave. Met 1000 hinden kan een aanwas worden verwacht van 750-800 kalveren. De beheeropgave ligt dus boven dit aantal.

Beheerders van het NPZK en de WBE-Zuid-Kennemerland zullen onderling goede afspraken moeten maken over de inzet van capaciteit voor de beheeropgave. Het terugdringen van het aantal hinden heeft hoge prioriteit. Op grond van de telling van 2023 lijkt een relatief groot aantal hinden aanwezig in het Noordelijke deel van het NPZK (Midden Herenduin en Duin & Kruidberg). Tegelijkertijd is rond dit deel van het NPZK de problematiek met mannelijke damherten die overlast veroorzaken buiten het leefgebied ook het grootst. Die bevinden zich vooral in de bufferzone en buiten het leefgebied. Voor beide geldt dat jaarrond optreden mogelijk is. Binnen het overige deel van het leefgebied kan alleen worden beheerd van 1 november t/m 31 maart.

Deelgebied B AWD-BN

Tijdens de tellingen bestond de populatie hier minimaal uit 1240 herten, 378 hinden en 276 kalveren (totaal 1894). De tijdens de telling niet aangesproken dieren zijn hierbij verdeeld over hinden en kalveren. Via de hiervoor beschreven modelbenadering is de

Damherten in de Amsterdamse Waterleidingduinen.

theoretische beheeropgave voor komend seizoen berekend. Het getelde percentage ten opzichte van de volgens de modelbenadering berekende werkelijke aantallen verschilt iets per jaar. Over de reeks van jaren ligt het gemiddelde op 55%. Dat betekent dat bijna de helft van de dieren wordt gemist tijdens de tellingen.

Uit de modelberekening volgt dat de zomerpopulatie na de geboortes van de nieuwe kalveren voor de start van het beheerseizoen ruim 4000 damherten bedraagt, waarvan bijna 950 hinden en 2500 herten.

Rond een getelde doelstand van ongeveer 800 damherten met een gelijke geslachtsverhouding zal de waargenomen populatiesamenstelling ongeveer als volgt zijn: 300 herten, 300 hinden en 230 kalven. Bij een waarnemingspercentage van 50% zijn er dan uiteraard in werkelijkheid bijna 2x zoveel damherten aanwezig. Er ligt dus nog een opgave voor circa 350 hinden en 1900 herten. Voor de hinden is dit goed haalbaar, waarmee de doelstand zou worden bereikt. Daarmee blijft ook de groei beperkt. De opgave voor herten is te veel om in één seizoen te kunnen realiseren binnen de vereisten voor veiligheid en zorgvuldigheid en gezien ook de beschikbare capaciteit.

6. Conclusies

De beschikbare capaciteit voor de uitvoering van het beheer (voor deelgebied AWD-BN) in combinatie met het feit dat het steeds lastiger wordt om de damherten binnen schotafstand te krijgen heeft geresulteerd in een iets lager afschot dan vorig beheerseizoen. Het wordt lastiger omdat er minder dieren zijn en de overgebleven dieren alerter zijn. Naarmate er meer mannelijke damherten moeten worden geschoten (zoals in deelgebied AWD-BN) kost de verwerking ook meer tijd. Een mannelijke damhert is gemiddeld namelijk 2x zo zwaar als een vrouwelijk hert. Desondanks vertonen de trends in zowel deelgebied NPZK (A) als AWD-BN (B) een dalende tendens. Voor deelgebied AWD-BN is die trend wat duidelijker dan voor deelgebied NPZK. Hier fluctueert het jaarlijks telresultaat wat meer rondom de trendlijn. Door de terreinomstandigheden speelt toeval bij het waarnemen hier een grotere rol.

De doelstand is in beide deelgebieden nog niet bereikt. In deelgebied AWD-BN lijkt het aantal hinden wel heel dicht bij de doelstand te zijn. Het aantal herten is echter nog ver boven de doelstand. Voor het deelgebied NPZK en omgeving lijken de getelde aantallen een stuk lager, maar het waargenomen percentage van het werkelijke aantal damherten ligt hier ook lager. Hier heeft zowel het aantal hinden als herten de doelstand nog niet bereikt.

De schade aan de wettelijke belangen is nog altijd aanwezig. Flora en fauna lijdt nog duidelijk door overbegrazing en vertrapping door damherten. De eerste resultaten uit het onderzoek bieden hoop op herstel van de vegetatie en wellicht ook bijbehorende fauna zodra de begrazingsdruk door damherten meer in balans is gebracht met de wat het gebied kan dragen (zonder verlies van soortenrijkdom).

Aanrijdingen met damherten vinden vooral plaats rondom het NPZK, waarbij de Zeeweg een hotspot is. De Provincie is inmiddels samen met verschillende stakeholders het traject gestart voor herinrichting van deze weg om de veiligheid te verhogen. Die veiligheid betreft overigens meer dan alleen de overstekende damherten (en reeën). Met de gemeente Velsen wordt gezocht naar gerichte maatregelen om de overlast en door damherten veroorzaakte onveilige situaties in en rond Velsen te beperken. Het aantal aanrijdingen met damherten en meldingen van overlast lijken geen duidelijk verband meer te hebben met de omvang van de populatie in de duinen. Het ziet er steeds meer naar uit dat de herten hebben ontdekt dat buiten de duinen goed voedsel is te vinden, zonder dat ze al te groot gevaar lopen.

In het Deelgebied AWD-BN is het mogelijk de doelstand voor de hinden te bereiken bij de volgende telling. Het aantal mannelijke

damherten is echter nog groot. Het vergt meer seizoenen om ook de doelstand voor de mannelijke damherten te realiseren. Hoewel het zich aanvankelijk anders liet aanzien is ook voor deelgebied NPZK nog een aantal beheerseizoenen nodig voordat de doelstand wordt bereikt. Met de jaarlijks toenemende informatie over de populatie wordt steeds duidelijk dat hier veel meer damherten zaten en zitten dan werd gedacht waardoor de opgave groter is dan voorzien. Ook lijkt het erop dat de hinden en herten niet homogeen verdeeld zijn over het NPZK. Daarmee moet rekening worden gehouden bij de inzet van capaciteit voor de uitvoering van het beheer.

Bijlagen

1. totale reductie van damherten op grond van de ontheffingen binnen en buiten het leefgebied en valwild en opdracht ter voorkoming van onnodig lijden

Beheer- seizoen	Noord- Holland	Zuid- Holland	TOTAAL
Actief beheer Leefgebied			
2015/16	175	17	192
2016/17	1628	150	1778
2017/18	1692	45	1737
2018/19	1977	105	2082
2019/20	2019	252	2271
2020/21	2010	83	2093
2021/22	2211	738	2949
2022/23	1487	619	2106
Actief beheer Bufferzone			
2015/16	12	0	12
2016/17	58	28	86
2017/18	100	55	155
2018/19	117	47	164
2019/20	105	36	141
2020/21	70	84	154
2021/22	166	104	270
2022/23	211	96	307
Actief beheer buiten leefgebied			
2015/16	12	12	24

Beheer- seizoen	Noord- Holland	Zuid- Holland	TOTAAL
2016/17	50	224	274
2017/18	70	99	169
2018/19	64	139	203
2019/20	50	73	123
2020/21	22	113	135
2021/22	73	147	220
2022/23	37	37	74
Locatiegegevens onbekend			
16/17			146
17/18			49
18/19			71
Valwild			
2015/16	30	6	36
2016/17	339	16	355
2017/18	115	3	118
2018/19	89	11	100
2019/20	90	15	105
2020/21	65	15	80
2021/22	89	13	102
2022/23	76	8	84